In 2050 moeten alle woningen in Nederland van het gas af zijn. Dat is een van de doelstellingen in het Nederlandse Klimaatakkoord. Bij nieuwbouw wordt in principe al geen gasaansluiting meer aangelegd maar de grote uitdaging is natuurlijk de omschakeling van bestaande woningen naar aardgasvrij.
In de Oranjewijk plus een stukje van het Doeskwartier in Leiderdorp, dient zich een unieke gelegenheid aan om in de komende jaren de overstap naar gasloos daadwerkelijk te maken. Dit deel van de gemeente, grotendeels gebouwd in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw, moet op de schop in verband met de vervanging van de riolering en de gasleidingen die aan het eind van hun levensduur zijn gekomen. Bovendien komt een alternatieve energiebron voor de verwarming van de woningen letterlijk naar het projectgebied toe: het tracé van de Warmterotonde, die heet water uit het Rotterdamse havengebied via een pijplijn naar Leiden moet gaan transporteren, loopt door Leiderdorp. Momenteel onderzoekt de gemeente samen met de bewoners de mogelijkheden voor de energietransitie in hun wijk. Is er genoeg draagvlak voor de overstap naar een alternatieve warmtebron? Wat voor aanpassingen zijn er nodig in en buiten de huizen en wie gaat dat betalen?

In de serie 'Van het gas af' volgen het Leiderdorps Weekblad en Unity.NU via een maandelijkse krantenrubriek en minidocumentaire hoe de Oranjewijk op weg gaat naar een gasvrije toekomst. In deze tweede aflevering praten we met bewoners Mariëlle Sirag en Maaike Liem over wat zij weten en zouden willen weten over de plannen voor energietransitie in hun wijk en legt voorlichter Suzanne van Noorloos uit waarom het nu even wat stiller lijkt vanuit de gemeente. Directeur Maya van der Steenhoven van het Projectbureau Warmte Koude Zuid-Holland vertelt waarom het zo belangrijk is bewoners nauw bij de energietransitie te betrekken en waarom een warmtenet goed kan werken in het Leiderdorpse projectgebied. Daarnaast een interview met energieambassadeur en Doeskwartierbewoonster Arjanne van Leeuwen, die onlangs samen met een aantal buren zonnepanelen heeft aangeschaft.
De bij deze aflevering behorende minidocumentaire wordt uitgezonden op zaterdag 2 februari om 18.00 uur op televisie via kanaal 40 (Ziggo) of 1412 (KPN, Tele2, XS4ALL) en wordt herhaald tot maandag 4 februari 18.00 uur.
De minidocu is ook te zien via de website www.unity.nu.

Volop vragen over energietransitie

In de serie 'Van het gas af' volgen we een aantal bewoners van de Oranjewijk. Op wat voor manier zijn zij bezig met de aanstaande energietransitie in hun wijk, wat zijn hun verwachtingen en ervaringen? In de eerste aflevering, verschenen op 19 december 2018, vertelde Wilma van Goozen (71) hoe zij en haar echtgenoot hun huis alvast rijp maken voor een gasloze toekomst. Dit keer komen haar buurtgenoten Maaike Liem en Mariëlle Sirag aan het woord. Twee vrouwen die duurzaamheid belangrijk vinden maar wel een groot aantal vragen hebben, met name over de mogelijke aansluiting op een warmtenet.

Mariëlle Sirag (47) woont met haar echtgenoot Stefan (46) en kinderen Leanne (11) en Cas (9) in een echte doorzonwoning aan de Mauritssingel. Ze heeft uit verschillende bronnen gehoord over het plan de Oranjewijk aan te sluiten op de Warmterotonde zodat de gasgestookte CV ketel de deur uit kan. Een plan waar ze de nodige twijfels over heeft. "Het lijkt me wat omslachtig om de warmte helemaal uit Rotterdam te halen. Het zou misschien goed kunnen werken maar ik weet niet of dit echt de beste oplossing is."
Ze is sowieso van mening dat de eerste stap zou moeten zijn om de woningen in de Oranjewijk beter te isoleren. De meesten zijn immers, net zoals haar huis, eind jaren vijftig gebouwd en hebben energielabel D, E of zelfs F. "Ik denk dat er meer winst valt te halen uit isolatie dan uit een andere manier van verwarmen."
Zelf heeft ze al het nodige gedaan in huis, zoals overal dubbel glas, folie achter de radiatoren en dakisolatie. "Momenteel oriënteren we ons op vloerisolatie."
Wethouder Willem Joosten van Duurzaamheid heeft aangegeven dat hij halverwege dit jaar een idee wil hebben of de bewoners van het projectgebied willen gaan voor een gasvrije wijk en of ze de aansluiting op een warmtenet zien zitten. Sirag is er nog lang niet aan toe die vraag met 'ja' of 'nee' te beantwoorden. "Er moet wat gebeuren, dus ik wil er zeker over nadenken. Maar er is nu nog teveel onduidelijk."

> 'Uit isolatie is hier meer winst te behalen dan uit een andere manier van verwarmen'

Zo zou ze meer willen weten over wat er in haar huis moet gebeuren om gebruik te kunnen maken van het warmtenet. En over hoe de gemeente de bewoners wil gaan ondersteunen. "Dat kan in financiële zin, maar ook bijvoorbeeld door gezamenlijke inkoop van apparatuur te faciliteren. Geef ook een helder tijdpad, dan kunnen mensen geld opzij zetten voor de nodige investeringen."
Zelf is ze best bereid geld te steken in een duurzamere, wellicht gasvrije woning. "Maar dan vind ik het wel belangrijk dat ik het geld goed besteed. Ik wil er niet over drie jaar achter komen dat ik beter iets anders had kunnen doen. Daarom is informatie zo belangrijk; je kan het geld maar één keer uitgeven dus dan wel graag meteen goed."

Mariëlle Sirag: 'Ik weet niet of de Warmteronde echt de beste oplossing is'.

LIEVER LOKALE WARMTE

Toen **Maaike Liem** (35) eind 2009 met haar man Edgar (36) verhuisde naar de Wilhelminastraat, was het in 1959 gebouwde huis nog in vrijwel originele staat. Isolatie ontbrak en de verwarming moest komen van een gaskachel beneden en twee elektrische kacheltjes boven. "Het gaf ons de mogelijkheid alles helemaal vanaf de basis op te bouwen", vertelt Liem die naar eigen zeggen het idee van 'een beter milieu begint bij jezelf' met de paplepel ingegoten heeft gekregen.
Inmiddels wonen ze met dochter Kyra (5) en zoon Joris (2) in een behaaglijk huis, voorzien van muur- en bodemisolatie, overal dubbel glas en genoeg zonnepanelen op het dak om in hun eigen elektriciteitsbehoefte te voorzien.
Het echtpaar heeft een open oog voor innovaties die hun huis nog duurzamer kunnen maken. En ze zouden op zich best van het gas af willen. Negen jaar geleden al hebben ze overwogen om te gaan voor gasloos en een warmtepomp te installeren. "Maar dat was te duur, niet te doen als starters."
Toch staan ze bepaald niet te springen om, wanneer dat kan, hun woning te verwarmen via de Warmterotonde. Pijnpunt is de herkomst van de restwarmte waarmee het water verhit wordt. Die wordt opgewekt door bepaald niet duurzame zware industrie. Liem legt uit dat zij en haar man nu een groene energieaanbieder hebben, een heel bewuste keuze. "Juist omdat we het belangrijk vinden dat de herkomst van de energie die je krijgt duurzaam is. En dan (met de Warmterotonde, *red.*) ben je ineens overgeleverd aan vervuilende industrie. Ik vind het een perverse prikkel dat die beloond wordt voor het verbruiken van energie omdat ze de restwarmte aan ons terug verkopen."

Edgar Saarloos en Maaike Liem met hun kinderen.

> Pijnpunt: restwarmte voor Warmterotonde komt van vervuilende industrie

Ze vraagt zich bovendien af of er niet teveel energieverlies optreedt via de pijpleiding die een afstand van zo'n veertig kilometer moet overbruggen, en of het water bijverwarmd moet worden om ook op het eindpunt de goede temperatuur te houden. Zorgelijk vindt ze ook de monopoliepositie van de warmteleverancier. "Je bent afhankelijk van één aanbieder, van één prijs. Je kan niet wisselen als je het daar niet mee eens bent."
Het liefst zou ze gaan voor een lokaal warmtenet waarbij het water op een groene, duurzame manier verhit wordt. "Misschien zou je iets kunnen doen met geothermie. Het is eigenlijk hetzelfde idee als met de zonnepanelen die we op ons dak hebben liggen: je levert je eigen energie, je weet waar het vandaan komt en je bent daarin zelfstandig en onafhankelijk."
Ze zou graag met de gemeente van gedachten wisselen over de mogelijkheden om van het gas af te gaan in de Oranjewijk. "De informatie die we tot nu toe hebben gekregen vind ik vrij beperkt, soms ook wel een beetje gekleurd. We denken te weinig samen."

‘Bewoners zijn nu aan zet’

In de Oranjewijk en een deel van het Doeskwartier in Leiderdorp wil de gemeente samen met de bewoners kijken wat hier de mogelijkheden zijn om van het gas af te gaan. Maya van der Steenhoven, directeur van het Programmabureau Warmte Koude Zuid-Holland dat zich bezig houdt met de energietransitie in onze provincie, juicht burgerparticipatie in dit proces toe. “Ik denk dat het de juiste route is dat mensen zelf besluiten welk alternatief zij willen voor aardgas.”

Ze vertelt dat ook in andere wijken in Nederland, bij elkaar een stuk of vijftig, momenteel gekeken wordt wat de beste weg is naar een aardgasloze toekomst. Dat kost aardig wat hoofdbrekens. Want hoe laat je zoveel mogelijk mensen meedenken en meepraten en hoe bereik je een zekere mate van overeenstemming in de wijk. “Iedereen zit in de

Maya van der Steenhoven

beginfase, dus je hebt niet de mogelijkheid om even bij anderen te kijken wat de beste aanpak is. Je moet zelf ervaren wat werkt.”

In ieder geval moeten de bewoners nauw bij het hele proces betrokken worden, benadrukt ze. “Als mensen zelf aan de slag gaan met elkaar, ontstaat er creativiteit, omdat ze hun eigen wijk kennen. En er zijn altijd mensen onder die al heel veel kennis hebben, die technisch onderlegd zijn, en die het leuk vinden om, soms met wat ondersteuning van de gemeente, zich echt te verdiepen in wat goed is voor hun wijk. Bovendien kunnen zij de sociale kant meenemen. Ze weten wat er speelt in de buurt, wie niet in staat zijn mee te komen in het hele proces omdat ze bijvoorbeeld te oud of te ziek zijn of de taal niet spreken. Zij kunnen zorgen voor een mate van maatwerk die een gemeente never-nooit kan leveren.”

GOEDE INFORMATIE CRUCIAAL

Wel is het zo dat het succes van burgerparticipatie staat of valt met de informatie waarover de burgers kunnen beschikken. “Dat is best een lastige. Elke dag verschijnen er nieuwe onderzoeken en studies naar de energietransitie en ik zie niet dat alle bewoners van de Oranjewijk die allemaal gaan lezen. Het is ook vaak moeilijk de betrouwbaarheid van bronnen te beoordelen, er is best veel misinformatie. Maar het is voor burgers zeker mogelijk hierin hun weg te vinden. Mijn eigen bureau maar ook bijvoorbeeld Hier Verwarmt, Milieu Centraal, de VNG, het Duurzaam Bouwloket geven goede informatie of kunnen je doorverwijzen.” Daarnaast, geeft ze aan, kunnen bewoners natuurlijk altijd aankloppen bij de gemeente voor hulp bij het vinden van betrouwbare bronnen.

“De bewoners zijn nu zelf aan zet”, aldus Van der Steenhoven. “Mijn advies aan hen is: ga op zoek naar de informatie die je nodig hebt en haal er deskundige mensen bij die puur praktisch voor jouw wijk kunnen vertellen wat de beste oplossing is.”

‘Warmtenet goed alternatief’

Een optie die lang niet overal mogelijk is maar wèl in de Oranjewijk, is aansluiting op een warmtenet. De komst van de Warmterotonde die heet water uit het Rotterdamse havengebied naar Leiden brengt, biedt daarvoor een unieke kans. Een heel goed alternatief, verzekert Van der Steenhoven. “Uit eigen onderzoek weten we dat in wijken als de Oranjewijk, waar de huizen veelal niet goed geïsoleerd zijn, een collectieve oplossing als een warmtenet verreweg het goedkoopste is.” Daar komt nog bij dat de straten in de Oranjewijk nog op de schop moeten in verband met de vervanging van de riolering en de gasleidingen. “Tussen nu en 31 jaar is aardgas einde verhaal; dit is het moment om te zeggen ‘laten we niet voor miljoenen investeren in een tijdelijk gasnet maar laten we meteen voor een duurzame oplossing kiezen’.”

Aanvankelijk zal de Warmterotonde zeker geen 100 procent duurzame warmte leveren, zo erkent ze meteen. Het water wordt immers verhit door restwarmte van zware industrie en de Afvalverwerking Rijnmond (AVR). “Maar het gaat wél om warmte die anders weggegooid wordt. En door die te gebruiken besparen we wél zo’n 20 procent van ons energiegebruik.”

Bovendien, geeft ze aan, moet ook de CO_2 uitstoot van de industrie omlaag, in 2030 al met 55 procent. Dat betekent dat de industrie op zoek moet naar andere, duurzame bronnen waarmee de restwarmte vanzelf ook duurzamer wordt.

Daarbij komt dat de Warmterotonde een flexibel systeem is, dat warmte kan krijgen van verschillende bronnen. Op termijn gaat geothermie (aardwarmte) daarbij een steeds grotere rol spelen, zo verwacht Van der Steenhoven.

Onderzoek naar informatiebehoefte

Een student Technische Bestuurskunde van de TU Delft is momenteel bezig met een onderzoek in het kader van de energietransitie in de Leiderdorpse Oranjewijk. Via een enquête wil hij peilen wat voor soort informatie de bewoners al hebben over alternatieven voor aardgas, hoe ze die informatie hebben vergaard, wat ze ervan vinden, welke informatie ze nog missen en op wat voor manier ze die zouden willen krijgen.

De enquête kan worden ingevuld via de link op www.Leiderdorp/oranjewijk.

De serie ‘Van het gas af’ wordt mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Leids Mediafonds.
Teksten: Corrie van der Laan, foto’s: Johan Kranenburg
De eerstvolgende aflevering verschijnt in de krant van 27 maart.

Arjanne van Leeuwen, met op de achtergrond de zonnepanelen op de daken bij haar overburen.

Als de gaskraan dicht gaat, zullen huishoudens meer stroom gaan gebruiken. Al is het alleen maar omdat het gasfornuis wordt vervangen door een kooktoestel op elektriciteit. Reden te meer om na te denken over zonnepanelen, vindt Arjanne van Leeuwen, bewoonster van het Doeskwartier en energieambassadeur.

‘Zonnepanelen zijn altijd lonend’

Bij vijf huizen in de Hubrechtstraat in het Leiderdorpse Doeskwartier zijn enkele weken geleden zonnepanelen op het dak gelegd. Het geheel ziet er opvallend strak en gelijkvormig uit en dat is geen toeval. De bewoners hebben dit project gezamenlijk aangepakt en door één bedrijf laten uitvoeren. Dat alles op initiatief van Arjanne van Leeuwen, zelf een van de vijf gloednieuwe groene energieproducenten in de straat.

Van Leeuwen is vorig jaar energieambassadeur van de gemeente geworden en dat heeft haar enorm veel kennis en informatie opgeleverd. “We hebben als energieambassadeurs onderzoek gedaan naar het verduurzamen van woningen. Daar kwam als rode draad uit dat zonnepanelen interessant en lonend zijn voor iedereen en elk huis. Daarbij maakt het niet uit of je een splinternieuwe, perfect geïsoleerde woning hebt of, zoals veelal in deze wijk, een ouder huis waarvan de isolatie te wensen overlaat.”

Met die kennis besloot ze zonnepanelen te laten installeren op haar dak. Daarbij ging ze niet over één nacht ijs. “Ik heb me eerst grondig laten informeren door verschillende bedrijven. Belangrijk om te weten is dat je de energie die je opwekt, in eerste instantie zelf gebruikt. Als je teveel energie opwekt, dan lever je die terug aan het net en krijg je daarvoor een vergoeding. Hoeveel dat is, hangt af van je energieleverancier.”

De volgende stap was de zoektocht naar medestanders. “Ik heb huis aan huis aangebeld in het blokje waar ik woon en simpel gezegd: ‘ik ga zonnepanelen op mijn dak leggen, vind je het leuk om mee te doen’.” Vier van haar buren zeiden ‘ja’.

> ‘Samen met buren zonnepanelen plaatsen is gewoon aantrekkelijker’

Samen hebben ze bij twee bedrijven offertes aangevraagd en zijn ze in zee gegaan met degene die het beste uit de bus kwam. “Dat bedrijf gaf superduidelijke offertes, voor iedereen persoonlijk op maat. Mooi was ook dat we om te beginnen al 10 procent korting kregen plus nog een procent extra voor elk huis dat erbij kwam.”

Van Leeuwen vond het een uitdaging ervoor te zorgen dat haar buren maximaal zonnepanelen op hun dak zouden leggen en niet alleen genoeg voor hun eigen energiebehoefte. “Hoe meer duurzame energie er wordt opgewekt hoe beter”, lacht ze. Ze wijst erop dat huishoudens alleen maar meer elektriciteit gaan verbruiken. “De meeste mensen koken nu nog op gas. Maar gas is einde verhaal, dat begint wel langzaam door te dringen bij iedereen.” Inductiekoken wordt de norm, zo verwacht ze. “Dat betekent dat je meer stroom nodig hebt. En wie straks een elektrische auto aanschaft zal ook meer stroom gebruiken. Bovendien heb je met zo’n auto een mooie accu voor de deur waarin je alle stroom die je teveel opwekt zelf kunt opslaan. Dat heeft mensen trouwens ook over de streep getrokken om zoveel mogelijk zonnepanelen te plaatsen.”

Wat Van Leeuwen betreft is haar initiatief om gezamenlijk met buurtgenoten zonnepanelen aan te schaffen meer dan geslaagd. “Mensen die ook zonnepanelen willen neerleggen adviseer ik nu altijd om te proberen buren mee te krijgen. Dat is gewoon aantrekkelijker; meer groene energie en meer korting. Maar het samen doen heeft nog meer opgeleverd. Je merkt dat er meer contact is ontstaan tussen de buren. Bovendien is iedereen is tevreden over de zonnepanelen. En dat is natuurlijk het doel: dat je er blij van wordt.”

‘Achter de schermen zijn we hard bezig’

Hoe staat het eigenlijk met de voortgang van de plannen voor de energietransitie in de Oranjewijk? Na de inspiratiedag in het gemeentehuis op 29 september 2018, waar ruim driehonderd bewoners uit het projectgebied informatie en uitleg kregen over mogelijkheden voor alternatieve warmtelevering in hun wijk, is het even wat stiller vanuit de gemeente. Maar dat betekent niet dat er niets gebeurt. “Dit proces zijn wij samen met een werkgroep van inwoners vorm aan het geven. Achter de schermen zijn we dus heel hard bezig”, verzekert Suzanne van Noorloos, die als communicatieadviseur betrokken is bij het project.

Dat is ook absoluut nodig want halverwege dit jaar wil de gemeente helder hebben of, zoals duurzaamheidswethouder Willem Joosten het noemt, “een comfortabel percentage inwoners” positief staat tegenover de overstap naar een aardgasvrije woning. Hij denkt daarbij aan minimaal 60 tot 70 procent.

Om die planning te halen, moet er de komende maanden nog veel gebeuren. Bovenaan de agenda staat informatievoorziening richting de inwoners van het projectgebied. “Zij willen weten wat het gasloos maken van hun woning concreet voor hen betekent: wat moet er in huis gebeuren en wat zijn de kosten. We gaan ons uiterste best doen alle vragen te beantwoorden”, zegt Van Noorloos

In november 2018 is een werkgroep opgericht, bestaande uit een tiental inwoners, enkele gemeenteambtenaren, leden van Buurtvereniging BuurtActief en medewerkers van woningcorporatie Rijnhart Wonen. Eind januari is er een tweede bijeenkomst van de groep die vervolgens elke twee weken bij elkaar komt. Van Noorloos: “Met de werkgroep gaan we de alternatieven verder uitwerken en op buurtniveau met de mensen in gesprek. We zijn nu aan het uitwerken hoe we dat het beste kunnen organiseren: hoe kunnen we ervoor zorgen dat we iedereen bereiken, met iedereen in gesprek zijn en iedereen individueel van de informatie voorzien die nodig is om een keuze te maken.”